

Барчамиз оддий бир ҳақиқатни асло унутмаслигимиз лозим: фақат мунтазам изланиш, биринчи навбатда ўзимизга, сўнгга эса бошқаларга нисбатан доимий талабчан бўлишгина бизни ривожланган илғор мамлакатлар даражасига олиб чиқади.

Ислон КАРИМОВ

ИСЛОХОТЛАР СТРАТЕГИЯСИ - МАМЛАКАТИМИЗ ИҚТИСОДИЙ САЛОҲИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШДИР

Хурматли мажлис қатнашчилари!
Бизнинг бугунги мажлиси-миздан асосий мақсад - 2002 йилда амалга оширилган ишларни сарҳисоб қилишдан иборат.

Лекин биз фақат йил якунларини кўриб чиқиш билан чекланмасдан, масалага кенг-роқ қараб, аввало, иқтисодий-етимизни ривожлантиришда қўлга киритилган ютуқлар, ўтказилган ислохотларнинг натижаси ва самараси биз бу борада қабул қилган узоқ истиқболга ва яқин келажакка мўлжалланган Дастуримизга нечоғли жавоб бериши ва мос келишига принципиал баҳо беришимиз зарур.

Ўтган йили иқтисодий ва ижтимоий соҳаларда қўрилган тенденциялар ҳамда мавжуд муаммоларни ана шундай таҳлил қилиш ва танқидий баҳолаш асосида 2003 жорий йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг аниқ йўналишларини белгилаб олишимиз даркор.

2002 йил якунларини айнан шу нуқтага назардан баҳолаш эканми, қўйидаги масалаларга алоҳида эътибор қаратиш лозим, деб ўйлайман.

Ўтган йили корхоналарни давлат тасарруфидан чиқариш ва акциялаштириш, хусусий секторнинг иқтисодийдаги салмоқини янада оширишга қаратилган чора-тадбирлар изчил давом эттирилди.

2002 йил мобайнида 2 мингта яқин давлат корхонаси ва объектлари ўз мулк шаклини ўзгартирди, бу хусусийлаштирилган дастурида кўзда тутилгандан бир ярим баробар кўп деражидир.

Давлатга қарашли корхона ва объектларнинг каттагина қисми -1 минг 260 таси тўлиқ хусусий мулкка айлан-тирилди.

Хусусийлаштирилган корхоналарнинг акциялари жисмоний шахслар томонидан 2001 йилга нисбатан 2,6 марта кўп сотиб олинди.

Мулк шаклини ўзгартирган давлат корхоналари орасида «Электрмехсанавот», «Навоийазот», «Аммофос», «Ўзбекрезинатехника» ишлаб чиқариш бирлашмалари, Тошкент ва Фарғона иссиқлик электр марказлари, Сирдарё ГРЭСи, юк вагонларини таъмирлаш заводи, йўловчи ташийдирилган вагонларни таъмирлаш корхонаси, Ўзбекистон қийон эрийдиган ва ўтга чидамли материаллар комбинати сингари стратегик аҳамиятга эга бўлган йирик корхоналар бор.

Мамлакатимизда кичик ва ўрта бизнес, хусусий тадбиркорлик укладни рол ўйнайдиган кўп укладли иқтисодиёт жадал шакланмоқда.

Кичик бизнесни ривожлантиришга қаратилган чора-тадбирлар, уларни рўйхатга олиш тартибининг сезиларли даражада соддалаштирилгани, энг муҳими, тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича самарали механизмнинг амалда жорий этилгани иқтисодий-иқтисодий жадал шаклини янада ривожлантириш ва мустақамлаш имконини берди.

2002 йилда 38 мингта яқин микрофирма, кичик ва ўрта корхона тузилиб, бугунги кунда уларнинг умумий сони 240 мингтага етди.

Тадбиркорликни ривожлантириш ҳисобидан қарийб 370 мингта янги иш ўринлари очилди. Бу прогноз қўрсаткичларидан бир ярим баробар кўп.

Хозирги вақтда мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган ялпи ички маҳсулотнинг 73,3 фоизи, саноат маҳсулотларининг 71,4 фоизи, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари, чакана савдо ва аҳолига пулли хизмат кўрсатишнинг деярли ҳаммаси нодавлат сектор хис-сасига тўғри келмоқда.

Шуни таъкидлаш керакки, бугунги кунда ялпи ички маҳсулотнинг 35 фоизи хусусий тармоқда яратилмоқда.

Президент Ислон Каримовнинг 2002 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2003 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси

бугунги кунда ялпи ички маҳсулотнинг 35 фоизи хусусий тармоқда яратилмоқда.

Буларнинг барчаси тадбиркорлик фаолиятини рағбатлантириш, корхоналарнинг иқтисодий эркинлигини кенгайтиришга қаратилган туф ўзгаришларнинг амалга оширилиши билан бевосита боғлиқ.

Юридик шахсларнинг даромадидан олинмайдиган солиқ ставкалари 26 фоиздан 24 фоизга пасайтирилди. Кичик ва ўрта бизнес, савдо ва умумий оватланиш корхоналарини солиққа тортиш тизими соддалаштирилди.

Истеъмол товарлари ишлаб чиқариладиган корхоналарга солиқ бораида бир қатор имтиёзлар берилди.

Корхона ва ташкилотларда меҳнатга ҳақ тўлаш учун йўналтирилган маблағларнинг давлат томонидан меъёрга солиниши бекор қилинди.

Корхона ва ташкилотларда меҳнатга ҳақ тўлаш учун йўналтирилган маблағларнинг давлат томонидан меъёрга солиниши бекор қилинди.

Барча хўжалик юритувчи субъектларга тижорат банкларидан ўз ҳисоб рақамларидан ўзлари топширган нақд пул тушуми миқдорига талаб қилинган вақтда нақд пул олиш ҳуқуқи берилди.

Корхоналарнинг биржадан ташқари валюта бозоридан фойдаланиш имкониятини сезиларли даражада эркинлаштирилди, лицензиялар бериш тартибига солинди, юридик шахслар учун конвертация ва хоржий валютани сотиб олиш тартиби анча соддалаштирилди.

Хурматли дўстлар!
Ўтган йил мобайнида иқтисодий бошқаришни янада эркинлаштириш масалаларига катта эътибор берилди. Давлат бошқарув органлари ва тармоқ вазирликларини бозор иқтисодиёти талабларига кўпроқ жавоб берадиган тузилмаларга айлантириш борасидаги ишлар давом эттирилди.

Хусусан, Фан ва техника давлат қўмитаси тугатилиб, Фан ва технологиялар марказига, Ташқи иқтисодий алоқа ва вазирлиги қайта қўриб чиқилди.

Жаҳон бозорига шаклланаётган нарх-наво конъюнктура-сидан келиб чиққан ҳолда, мамлакатимизда тайёрланаётган пахта хошмашеси, пахта толаси ва ғалла каби муҳим қишлоқ хўжалик маҳсулотларига нарх белгилашнинг замонавий тизими жорий этилди.

Ташқи иқтисодий фаолиятни бошқариш эркинлаштирилмоқда ва халқаро андозаларга мос ҳолга келтирилмоқда. Бу мақсадда четдан келтириладиган маҳсулотлар учун олинмайдиган божхона тўловлари унификация қилинди, импортига оид шартномаларни рўйхатдан ўтқа-

зиш тартиби соддалаштирилди. Республика ҳудудида олиб кириладиган товарларни мажбурий равишда сертификациялаш тизими, шунингдек, Жаҳон божхона ташкилоти талабларига жавоб берадиган меъёр ва стандартлар жорий этилди.

Давлат ва назорат қилувчи идоралар томонидан корхоналарнинг хўжалик фаолиятини аралаштириш ҳолари камайиб бормоқда.

Бу ўринда хўжалик юритувчи субъектларни ноқонуний текширишларни сони кескин камайганини айтиб ўтмоқ лозим. Агар 2001 йилда тадбиркорлар фаолиятини ноқонуний текшириш бўйича 1 минг 450 та ҳолат аниқланган бўлса, 2002 йилда уларнинг сони 157 тага ташкил этди.

Айни вақтда адлия ва прокуратура органларининг биринчи қўлидаги ҳаракатлари туфайли тадбиркорлар фаолиятини ноқонуний аралаштириш билан боғлиқ 1 минг 30 та ҳолат аниқланди. Улар бўйича 13 та жиноят иши қўзғатилди, 88 та маъмурий қонунбузарлик ҳолати қайд этилди, шунингдек, бундай шахсларга нисбатан бошқа таъсир чоралари ҳам қўлланди.

2002 йил мобайнида адлия идоралари томонидан тадбиркорлар манфаатларини ҳимоя қилиш юзасидан судларга умумий қўйматни 14 миллиард 800 миқдорига 8 миқдан ортиқ миқдорда аризага киритилди. 2 миқ 300 мансабдор шахсга нисбатан интизомий чора қўрилди. Улардан 290 нафари эғаллаб турган лавозимдан бўшатилди.

Иқтисодиётнинг барқарор фаолият юритиши учун зарур шарт-шароит яратиб беришга қаратилган бозор инфра-тузилмаси институтларининг ривожланиши хусусида алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман.

Бу ерда гап биринчи галда молия ва банк тузилмаларини, сўғурта, консалтинг ва лизинг компанияларини ривожлантириш ҳақида бормоқда. Банк тизимидеги ислохотларни чуқурлаштириш нафақат банклар сонининг ортишига, шу билан бирга, Хусусий банкларнинг ҳам кўпайишига туртки берди.

Лекин, энг муҳими, тижорат банкларининг барқарорлиги ва имкониятлари мустақамланди. Ўтган ҳисобот йилида тижорат банкларининг ялпи капитални 43 фоизга, уларнинг ялпи активлари ҳажми эса - учдан бир баробарга ўсди. Аҳолининг тижорат банкларига қўйган омонатлари 2002 йилда 86 фоизга ортиб, 170 миллиард сўмга етди. Банкларни улар бевосита хизмат кўрсатадиган миқозларга яқинлаштириш мақсадида барча вилоят ва туманларда минибанклар тармоғи барпо этилмоқда. Бугунги кунда 530 та ана шундай банк очилган бўлиб, биргина ўтган йилнинг ўзида

уларнинг сони деярли икки баравар кўпайди.

Биз тижорат банкларининг кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари билан ўзаро муносабатларидаги ижобий ўзгаришларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашимиз лозим. Тижорат банклари томонидан кичик ва ўрта бизнес субъектлари учун ажратилган кредитлар ҳажми 2002 йилда 30 фоизга ортиб ва қарийб 265 миллиард сўмни ташкил этди.

Кейинги йилларда Европа тикланиш ва тараққиёт банки, Осиё тараққиёт банки, Халқаро молия корпорацияси ва бошқа халқаро молия ташкилотларининг 450 миллион АҚШ доллари миқдоридеги кредит ресурслари кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш мақсадидаги йўналтирилди. Шу кунга қадар бу кредитлардан 345 миллион 800 миқдорда АҚШ доллари ўзлаштирилган бўлса, шунинг 87 миллион доллари биргина 2002 йилга тўғри келди. Бозор инфратузилмасининг энг муҳим институтларидан бири - тадбиркорлар ва аҳолининг эҳтимоли бўлган турли зарарлардан ҳимоя қилишга қаратилган сўғурта фаолияти ҳам изчил ривожланиб бормоқда.

Хозирги вақтда бу соҳада 28 та компания иш юритмоқда, улар мамлакатимиз фуқаролари ва ташкилотларига 150 турдан ортиқ сўғурта хизматини тақдим этмоқда.

Биз янги иш бошлаётган тадбиркорларнинг ўз фаолияти учун зарур ускуна ва технологиялар сотиб олишига имкон берадиган лизинг тизимини ривожлантиришга ҳам алоҳида аҳамият бормоқда.

Бугунги кунда мамлакатимизда 9 та тижорат банки ва 6 та иқтисодлашган компания лизинг операцияларини ўтказмоқда. Биргина 2002 йилнинг ўзида улар томонидан лизинг шартлари асосида умумий қиймати 500 миллион АҚШ доллари қийматда зиб бўлган икки ярим миқдорида лойиҳа амалга оширилди.

Муҳтарам мажлис иштирокчилари!
Ислохотларни чуқурлаштириш ва иқтисодиётни эркинлаштириш бўйича юртимизда амалга оширилаётган чора-тадбирлар натижасида 2002 йили ишлаб чиқаришнинг барқарор ва мутаноқ ҳолда ўсишига эришилди.

Шу боси, ҳисобот даврида ялпи ички маҳсулот 4,2 фоизга ортиб, саноат маҳсулотлари - 8,5 фоиз, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари - 6,1 фоиз, истеъмол товарлари ишлаб чиқариш эса 11,8 фоизга кўпайди.

Иқтисодиётимизнинг барқарорлигини таъминлаб келадиган электроэнергетика, ёқилғи саноати, қора ва рангли металлургия, кимё ва нефть-кимё саноати ва бошқа

соҳалар жадал ривожланмоқда.

Ўтган йили мамлакатимизда бошқоқли дон етиштириш бўйича энг юқори кўрсаткичга эришилди - 5 миллион 400 миқ тонналик хирмон бунёд этилди.

Молиявий ва пул муомаласи мутаносиблигини таъминлаш масалаларида ижобий натижалар қўлга киритилди.

Давлат бюджетни таққиллиги ялпи ички маҳсулот ҳажмига нисбатан 0,8 фоизни ташкил этди, яъни прогноз даражасидан анча паст бўлди.

2002 йилда қатъий пул-кредит сиёсати олиб бориш, пул массаси, кредит ва нақд пул эмиссиясини камайтириш бўйича аниқ чора-тадбирлар амалга оширилди. Натижада пул массасининг ўсиш суръати анча камайди, унинг ҳажми 2001 йили ялпи ички маҳсулотга нисбатан 14 фоизни ташкил этган бўлса, ўтган йили бу кўрсаткич 12,5 фоиздан иборат бўлди.

Энди иқозатингиз билан ўтган йилги инвестиция ва иқтисодий тарқибий сиёсатни амалга ошириш якунлари ҳақида қисқача тўхталиб ўтмоқчиман.

2002 йили иқтисодиётга жалб этилган барча инвестициялар ҳажми 3,8 фоизга ўсиб, 1 триллион 400 миллиард сўмдан ортиди. Шундан 650 миллион АҚШ долларида ортиги ёки 20 фоиздан кўпроги хоржий инвестициялардир.

Инвестициялар умумий ҳажмида корхоналарнинг ўзи-га тегишли бўлган ресурсларнинг 27,5 фоиздан 40 фоизга ошганини ижобий ҳолат сифатида алоҳида қайд этиш лозим.

Бу соҳада амалга оширилаётган тадбирлар натижасида ўтган йил давомида 56 та ишлаб чиқариш объекти ишга туширилди. Улардан 15 таси йирик корхона ва иншоотлардир.

Шулар қаторида 500 километр узунликдаги Учқудук-Нукус темир йўли, Қизилқум фосфорит комплексининг биринчи навбати ишга туширилди. Фарғонадаги «Азот» ишлаб чиқариш бирлашмасида мағний натрий ва хлорат мағний дефлюантинга тайёрлаш йўли қўйилди.

Тошкент халқаро аэропорти ҳамда Самарқанд, Бухоро ва Урганч аэропортиларни модернизация қилиш ишлари ниҳоясига етказилди.

Замонавий тиббий асбоб-ускуналар билан жиҳозланган Республика шошилинч тиббий ёрдам маркази, «Хоразм» меҳмонхонаси, «Нестле-Ўзбекистон», «Фармой», «Чиноз» тўқимачи каби қўшма корхоналар ва бошқа бир қатор иншоотлар барпо этилиб, фойдаланишга топширилди.

Барча инвестицияларнинг 58 фоиздан кўпроги биринчи навбатда ишлаб турган корхоналарни реконструкция қилиш, техник ва технологик

жиҳатдан қайта жиҳозлаш, янги қувватларни ишга туширишга йўналтирилди.

Натижада мамлакатимизда юксак технологияга асосланган ишлаб чиқариш корхоналари вужудга келмоқда, рақобатга бардошли янги маҳсулотлар ишлаб чиқариш жараёни фазл ўзлаштирилмоқда, биз учун долзарб масала бўлган аҳолини иш билан таъминлаш муаммолари ҳал этилмоқда.

Масалан, Шўртан газ-кимё комплексини олайлик. Бу ноёб ва улкан саноат корхонасини ишга тушириш ҳисобидан, аввало, бугунги кунда талаб катта бўлган энергетика ресурслари - газ маҳсулотлари ва суолтирилган газ, газ конденсати ишлаб чиқариш таъминланмоқда.

Шу билан бирга, бу ерда ползетилган ишлаб чиқариш ҳам йўлга қўйилиб, мамлакатимизда қишлоқ хўжалиги учун ўта зарур ползетилган плёнкалар тайёрлайдиган корхоналарнинг тўла қувват билан ишлашига ҳам имконият яратилмоқда.

Еки «ЎзДЭУавто» автомобиль заводимизни олайлик. Кейинги йилларда бу корхонада тайёрланаётган автомобилларнинг моделларини янгилашга қаратилган реконструкция ишларининг иккинчи босқичи якунланди.

Бу эса қисқа вақт мобайнида, ишлаб чиқаришни тўхтатмаган ҳолда, мутлақо янги турдаги «Матиз» автомобиллини ҳамда янги конвейер тармоғини ишга тушириб, «Нексия» машинасининг янги моделини ишлаб чиқариш имконини берди.

Тошкент трактор заводида Ўзбекистон-Хитой қўшма лойиҳасини амалга ошириш натижасида қишлоқ хўжалиги корхоналари, деҳқон ва фермер хўжалиқлари учун ихчам тракторлар ишлаб чиқариш технологияси ўзлаштирилди.

«Кварц» акциядорлик жамиятидаги мавжуд ясси ойна ишлаб чиқариш линиясини реконструкция қилиш ишлари тугалланди, «Хива-Карпет» қўшма корхонасида гилам маҳсулотлари ишлаб чиқариш бошланди, «Навоийазот» акциядорлик жамиятида қурилиш ва металлургия қўшма корхонасида эса автомобиль саноати учун электр тасма ва ўтказкичлар ишлаб чиқариш йўли қўйилди. Бундай миқозларни яна кўпайта келтириш мумкин.

Нафақат ишлаб чиқаришда, айни пайтда ўзимизда тайёрланган маҳсулотларнинг экспорт тарқибиде ҳам ижобий силжишлар кўзга ташланмоқда. Бу ўринда гап фақатгина хошмашеси ресурсларини четга чиқариш эмас, балки экспортга йўналтирилган рақобатга бардошли тайёр маҳсулотларни кўпайтириш ҳақида бормоқда.

(Давоми 2-бетда)

ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИ МАЖЛИСИ

17 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йилда республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ҳамда 2003 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишларига бағишланган мажлиси бўлди.

Мажлисида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов маъруза қилди.

Давлатимиз раҳбари ўтган йилда иқтисодий ислохотларни янада эркинлаштириш, чуқурлаштириш, иқтисодиётни барқарор ва мутаносиб ўстиришни таъминлаш йўли изчил ва аниқ мақсадга йўналтирилган ҳолда амалга оширилганлигини таъкидлади.

Бунинг натижасида 2002 йил мобайнида икки мингта яқин давлат корхонаси ва объектлари мулк шаклини ўзгартирди. Давлатга қарашли корхона ва объектларнинг каттагина қисми - 1 минг 260 таси тўлиқ хусусий мулкка айлантирилди. Кичик ва ўрта бизнес, хусусий тадбиркорлик етакчи роль ўйнайдиган кўп укладли иқтисодиётнинг жадал шаклланаётгани туфайли ўтган йилда 38 мингта яқин микрофирма, кичик ва ўрта корхона тузилиб, уларнинг умумий сони 240 мингтага етди.

Ҳисобот даврида ялпи ички маҳсулот 4,2 фоизга ортиб, саноат маҳсулотлари - 8,5 фоиз, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари - 6,1 фоиз, истеъмол товарлари ишлаб чиқариш эса 11,8 фоизга кўпайди. Бошқоқли дон етиштириш бўйича энг юқори кўрсаткичга эришилди - 5 миллион 400 миқ тонналик хирмон бунёд этилди.

Иқтисодиётга жалб этилган инвестициялар ҳажми 1 триллион 400 миллиард сўмдан ортиди. Шундан 650 миллион АҚШ долларида ортиги хоржий инвестициялардир.

Инвестициялар умумий ҳажмида корхоналарнинг ўзи-га тегишли бўлган ресурсларнинг 27,5 фоиздан 40 фоизга ошганини ижобий ҳолат сифатида алоҳида қайд этиш лозим.

Бу соҳада амалга оширилаётган тадбирлар натижасида ўтган йил давомида 56 та ишлаб чиқариш объекти ишга туширилган бўлса, шундан 15 таси йирик корхона ва иншоотлардир.

Иқтисодий ночор, зарар кўриб ишлаётган корхоналарни молиявий соғомлаштириш, тарқибий ўзгартириш ва тугатиш чора-тадбирлари таъминланмоқда. Жумладан, йил давомида 304 корхона зарар кўриб ишлаб чиқаришдан чиқарилди, 154 корхона бўйича турли банкортлик жараёнлари бошланди.

Қатъий пул-кредит сиёсати ўтказилиши ҳисобида инфляциянинг ўртача ойлик ўсиш суръати 1,6 фоиз даражасигача камайди, пул массасининг ўсиш суръатлари пасайди. Аҳоли жон бошига ялпи даромадлар йил давомида 1,4 баробар, реал даромадлар эса 12,6 фоиз ўсди.

Президентимиз йилгиланлар эътиборини иқтисодиёт тармоқларида ва ижтимоий соҳадаги ҳал этилмаётган, ислохотлар йўлида тўсиқ бўлиб турган айрим масалалар ва муаммоларга қаратди.

(ЎЗА)

СУРАТЛАРДА: мажлисдан лавҳалар. А. ТУРАЕВ (ЎЗА) олган суратлар.

Иқтисодиётнинг аксарият тармоқлари ва соҳаларида ислохотлар чалаярим амалга оширилмоқда. Давлат мулкни хусусийлаштиришда бир томонлама ва юзаки ёндашув ҳоллари учраб турибди. Хусусийлаштириш кўп ҳолларда расмийлик билан ўтказилаётган. Кўпгина корхоналар бозор шароитларига ва талабларига сўзсиз қолдирилган. Капитал қурилиш ва коммунал хизмат кўрсатиш соҳасида иқтисодий ислохотларни амалга оширишда жиҳадий нуксонларга йўл қўйилган.

Мажлисида қишлоқ хўжалигидаги ислохотлар ва уларни амалга оширишдаги мавжуд нуксонларни бартараф этиш, ер, сув, газ ва энергетика ресурсларидан самарали фойдаланиш масалалари атрофида кўриб чиқилди. Мамлакатимиз раҳбари бу жабҳалардаги хато ва камчиликларга батафсил тўхтади.

Ислон Каримов ички бозорни сифатли, аввало, мамлакатимизда ишлаб чиқариладиган истеъмол товарлари билан тўқиб олиш қониксарсиз таъминланаётгани хусусида тўхталиб экан, улгуржи ва чакана савдо тизими сушт ташкил этилгани, товарларнинг республика бозорларига ноқонуний, контрабанда йўли билан кириб келиши ҳолларига тўла барҳам берилмаганини танқид қилди.

Мажлисида Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини, «Обод маҳалла йили» ва бошқа давлат дастурларини изчил амалга ошириш, ишчи кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш, касб маҳоратини юксалтириш каби масалалар ҳам муҳокама қилинди. Юртбошимиз кадрларни профессионал жиҳатдан ўстириш тизимини яратиш ҳақида сўзлаш асносида ҳодимга лавозим учун эмас, балки малака учун ҳақ тўлаш тизимини яратиш зарурлиги хусусида тўхтади.

Президентимиз ўтган йилда барча жабҳаларда эришилган ютуқлар ягона ва аҳил оила бўлиб яшаётган мамлакатимиз халқи, ватанпарвар ва фидойий ҳамюртларимиз меҳнати самараси эканини, бу эса таъминлаш йўлининг нечоғли тўғрилигини яна бир бор далил беришини қайд этди.

Кўрилган масалалар юзасидан Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари, қишлоқ ва сув хўжалиги вазири Н.Юсупов, Давлат мулк қўмитаси раиси М.Асқаров, «Ўзмасанавот» уюшмаси раиси М.Набиев, Иқтисодиёт вазирлиги ҳузуридаги иқтисодий ночор корхоналар ишлари қўмитаси раиси Г.Саидов, Хоразм вилояти ҳокими И.Бобононов ва Самарқанд вилояти ҳокими Ш.Мирзиёев сўзга чиқди.

Мажлисида муҳокама этилган масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

(ЎЗА)

СУРАТЛАРДА: мажлисдан лавҳалар. А. ТУРАЕВ (ЎЗА) олган суратлар.

ИСЛОХОТЛАР СТРАТЕГИЯСИ - МАМЛАКАТИМИЗ ИҚТИСОДИЙ САЛОҲИЯТИНИ

(Боши 1-бетда)

Утган йил давомида корхоналарни молиявий соғломлаштириш бўйича амалга оширилган чора-тадбирлар натижасида зарар қўриб ишлаётган, рентабеллиги паст ва иқтисодий ночор корхоналар сони анча камайди.

Хукуматимиз зарар қўриб ишлаётган ва истиқболсиз корхоналарни тутатиш бўйича махсус дастур қабул қилди.

Ушбу дастурни изчил жорий этиш 2002 йилда 304 та корхонани зарар қўриб ишлаш ҳолатидан чиқариш имконини берди, 154 та корхона бўйича эса тегишли банкротлик жараёнлари бошлаб юборилди.

2003 йил 1 январь ҳолатига кўра, зарар қўриб ишлаётган корхоналар сони 2002 йилнинг шу даврига нисбатан 1,6 баробарга, иқтисодий ночор корхоналар эса қарийб икки баробарга камайди.

Утган йили инфляция даражаси анча пасайди - унинг ўртача ойлик миқдори 1,6 фоиздан иборат бўлди. 2001 йили бу кўрсаткич 2 фоизни ташкил этган эди.

2002 йили мамлакатимизда ўртача ойлик иш хақи миқдори 47 фоизга ошди, мактаб ўқитувчилари ҳамда олий ва ўрта-махсус ўқув юрлари профессор-ўқитувчиларининг маоши эса 1,6 баробарга кўпайди. Аҳоли жон бошига ялпи даромадлар йил давомида 1,4 баробар, реал даромадлар эса 12,6 фоизга ўсди.

Азиз дўстлар!

Биз 2002 йилга яқун ясар эканмиз, иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳадаги ҳал этилаётган ва ислохотлар йўлида ҳали-бери ғов-тўсиқ бўлиб турган айрим масала ва муаммоларга эътиборингизни қаратмоқчиман.

Бугунги кунда **кўплаб корхоналаримизнинг бозор шaroити ва талаблари ўта секинлик билан мослашган**, ишлаб чиқариш маҳсулотини сотиш учун ниҳоятда қийинчилик билан бозор талабига иқтисодиётимиз ривожига катта тўсиқ бўлмоқда.

Ақсарият корхоналар раҳбарлари инвестициялар жалб этиш, ишлаб чиқаришни модернизациялаш ва техник қайта жиҳозлаш, кадрларни қайта тайёрлаш, янги хариддорни маҳсулотларини ишлаб чиқаришга ўттиш масалалари билан жиддий ва мунтазам шуғулланишга.

2002 йилда республикаимиз бўйича сотилмаган ётган тайёр маҳсулотларнинг умумий қиймати 3 миллиард 800 миллион сўмдан зиёдни ташкил этди.

Бундай маҳсулотлар, айниқса «Ўзкимёсаноат», «Ўзбекэнерго» давлат акциядорлик компаниялари, «Махсусқотишма» республика бирлашмаси, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, «Ўзашсаноат» ва «Озиковектаноат» уюшмалари, «Ўзуқилишматериаллари» акциядорлик компанияси корхоналари оморларида кўплаб миқдорда йиғилиб қолган.

Натижада катта ҳажмдаги моддий бойликлар ишлатилмасдан ҳаракатсиз ётибди, кўплаб турдаги хомашё ва материаллар, шунингдек, айланма маблағларнинг беҳуда сарф этилишига йўл қўйилмоқда.

Бир қатор концерн, корпорация, компания ва уюшмаларда ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш даражаси ҳамон пастлигича қолмоқда. Бундай корхоналарнинг молиявий аҳволи, айниқса, мураккабдир. Улардан кўпчилигининг рентабеллиги паст, иқтисодий жиҳатдан ночор ёки зарар қўриб ишланмоқда.

Утган йили 128 та корхона ўз фаолиятини зарар билан яқунлади. Уларнинг аксарияти «Ўзбекэнерго», «Ўзкимёсаноат», «Ўзашсаноат» каби тармоқларга қарашлидир.

Хукуматнинг зарар қўриб ишлаётган корхоналарни тутатиш бўйича қабул қилинган махсус қарори сўзсиз бажарилиши лозим. Унинг ижросини назорат қилиш вазифаси Иқтисодиёт вазирлиги ҳузуридаги Иқтисодий ночор корхоналар ишлари қўмитаси, Олий ҳўжалиқ суди, уюшмалар, корпорациялар, компаниялар ва бошқа ҳўжалиқ бирлашмалари раҳбарлари зиммасига юқлатилган.

Бугунги кунда **қишлоқ хўжалигидаги ислохот-**

ларни янада кенгайтириш ва чуқурлаштириш масаласи алоҳида эътибор талаб қилаётгани, ўйлаётгани, ҳеч кимга сир эмас.

Утган давр мубайнида бозор иқтисодиёти талабларига ҳақ берадиган қонунчилик ва ҳуқуқий асосни яратиш, давлат мулкни хусусийлаштириш, қишлоқда иқтисодиёт ва аграр муносабатларнинг мутлақо янги шакллари жорий қилиш борасида кўпгина ишлар амалга оширилганини тан олишимиз керак.

Асосан маъмурий-бўй-руқбозлик ва тақсимот вазифаларини бажариб келган, аслида эса бутунлай ортқача бўлган кўплаб бўғин ва тузилмаларга барҳам берилди.

Жамоа ва ижара мулкни тамойилларига асосланган ширкат, фермер ва деҳқон ҳўжалиқлари амалда шакллантириб бўлинди, ҳамма жойда махсулот этиштирувчи деҳқон билан жамоа ҳўжалиги ўртасида пудрат-шартнома муносабатлари жорий этилмоқда.

Фермер ҳўжалиқларини жадал ривожлантириш, уларга янги рағбатлантирувчи омилларни яратиш бериш, деҳқонларнинг онгу тафаккурида мулкка эгаллик хиссиётини мустаҳкамлаш мақсадида амалий ишлар қилинмоқда.

Қишлоқ ҳўжалиги ишлаб чиқаришини ислохот қилиш йўлида қўрилаётган бундай чора-тадбирлар рўйхатини яна давом эттириш мумкин.

Қисқача қилиб айтганимиз, қишлоқда, десак, ўйлаётганимиз, ҳеч қандай хато бўлмайдими.

Шу билан бирга, бутун маъсулиятни зиммага олган ҳолда шуни эътибор этиш керакки, қишлоқ ҳўжалигини ислохот қилишга қаратилган барча чора-тадбирларга қарамай, бу тармоқ ҳали-ҳамон мамлакатимиз иқтисодиётида жорий этилаётган ислохотларга, бугунги ҳаётнинг ўзи тақозо этаётган ўзгариш ва талабларга амал қилиш йўлида энг оғир соҳа бўлиб қолмоқда.

Ва бунинг асосий сабаби, аввало, ўз умрини яшаб бўлган эски маъмурий-бўй-руқбозлик тизимидан, одамлар онгида чуқур илдиз отган ўтмиш қолипларидан қутулиш жараёнининг жуда қийин кечаётганида, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

Бошқача айтганда, кўпгина ҳолларда шакл ўзгариб, мохият, маъно-мазмун эса эскича қолмоқда. Биргина мисол келтирмаган. Барча вилоят ва туманларда собиқ жамоа ҳўжалиқлари ширкат ҳўжалиқларига айлантирилган. Лекин жиддий таҳлил эътибор бўлса, ана шу янги ширкатлар кўпгина жойларда эски жамоа ҳўжалиқларидан деярли фарқ қилмаслиги аён бўлади.

Модомки, ширкат ҳўжалиқлари - жамоа ҳўжалигининг пайчиллик асосига қурилган бутунлай янги шакл экан, уларда мулкка, ерга мутлақо янги муносабатлар жорий этилиши зарур. Энг муҳими, жамоанинг ҳар бир аъзоси ўз пайига эга бўлиши, қилган меҳнати учун эски замондаги, ҳаммага бир хил бўлсин, деган тенгчилик тамойили асосида эмас, ҳўжалиқ ютуқларига қўшган шахсий ҳиссасига қараб ўз ҳақини олиши керак.

Биз қишлоқда бозор муносабатларини жорий қилишининг маъно-моҳияти - бу аввало, энг асосий бойлигимиз бўлган ердан қандай фойдаланиш, қаерга нима экиш, қанча ҳосил етиштиришни қатъий белгилаб берадиган эскича қарашлардан воз кечиш эканини чуқур англаб олишимиз даркор.

Бу, биринчи навбатда, бозор муносабатларига мос келадиган ҳамда қишлоқ ҳўжалигидаги ишлаб чиқарувчиларнинг эркин фаолиятини қечламайдиган мутлақо янги баҳолаш мезонларига ўтиш демакдир.

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, қишлоқ ҳўжалигини бошқаришнинг асосий тамойилларини аниқ белгилаб олиш ва тартибга солиш фурсати аллақачон етди: мамлакат миқёсидаги раҳбар идора - Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги нима учун

жавоб беради, вилоят ва туман даражасидаги раҳбар ва мутасаддислар қандай масалалар учун маъсул эканини ва ниҳоят, ҳўжалиқ, яъни махсулот ишлаб чиқарувчиларнинг вазифалари ва маъсулиятини ҳуқуқий жиҳатдан аниқ белгилаб қўйиш зарур.

Ва бунда қуйи бошқарув бўғинларининг ишига тепадан туриб ноқонуний аралашуво ҳолатларига асло йўл қўймаслик даркор.

Ширкат ҳўжалиқлари раҳбарларини сайлаш ва лавозимидан озод этиш тартибини тубдан қайта қўриб чиқиш ва қаттиқ назорат қилиш керак, деб ўйлаётган. Бу масалада туман ва вилоят ҳокимларининг ўзбошимчилигига чек қўйиш зарур.

Бугунги кунда шартнома интизомининг пастлиги қишлоқ ҳўжалигини ислохот қилиш борасида ҳамон энг заиф бўғин бўлиб қолмоқда. Бу тизим қишлоқда, асосан, расмиятчилик учунгина жорий этилаётганини тан олишимиз керак.

Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги ташкилотлари барча даражада тузилган шартномаларнинг сифати ва сўзсиз бажарилиши устидан назоратни қўнайириши лозим. Кўп ҳолларда бу шартномаларнинг ижросини назорат қилиш ва айбдор шахслардан ўз зиммасига олган мажбуриятини бажарганини учун судлар орқали жавоб талаб қилиш қийин кечмоқда.

Бу масалага жиддий эътибор қаратиш зарур. Чунки шартномаларнинг қўпчилигида на ижро мuddати, на ўз вақтида бажарилмагани учун жазима чоралари аниқ белгилаб қўйилмаган.

Ҳап бу ўринда аниқ субъектлар, яъни қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотини ишлаб чиқарувчилар ҳамда бу соҳага хизмат кўрсатувчи, уни техника ва ёқилғи, транспорт ва уруғлик, маблағ, кредит ва бошқа барча керакли ресурслар билан таъминлайдиган ташкилотлар ўртасида шартномаларнинг тузилиши ва олинган мажбуриятларнинг бажарилишини назорат қилиб борадиган аниқ механизмни яратиш зарурати ҳақида кетаяпти.

Шартнома тузиш тизимини қайта қўриб чиқиш ва шартнома интизомини мустаҳкамлаш ҳақида гапирганда, қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқарувчилар бу борада асосий бўғин бўлиб қолганини қатъий белгилаб қўйиш керак. Чунки ана шу бўғинга хизмат кўрсатадиган барча пудратчи субъектларнинг молиявий аҳволи, аввало, ишлаб чиқарувчининг самарали ва унумли ишлаши ҳамда фаолиятининг яқиний натижаларига боғлиқдир.

Айниқса, марказлаштирилган ва бюджет манбаларини ҳисобидан молиялаштирилаётган объектларни қуришга доир пудрат ишларини бажаришга смета нархларини, қурилиш-монтаж ишлари ҳажмининг сунъий тарзда ошириш ҳоллари кўплаб учрайди. Амалда бу соҳада коррупциялашган фермер тизим пайдо бўлди: айрим қурилиш ташкилотлари бинокорлик материаллари ва конструкцияларига нарх белгилаш тизимига юзага келган ишларнинг аҳоли ҳам катта ташвиш туғдиримоқда.

Айниқса, марказлаштирилган ва бюджет манбаларини ҳисобидан молиялаштирилган объектларни қуришга доир пудрат ишларини бажаришга смета нархларини, қурилиш-монтаж ишлари ҳажмининг сунъий тарзда ошириш ҳоллари кўплаб учрайди. Амалда бу соҳада коррупциялашган фермер тизим пайдо бўлди: айрим қурилиш ташкилотлари бинокорлик материаллари ва конструкцияларига нарх белгилаш тизимига юзага келган ишларнинг аҳоли ҳам катта ташвиш туғдиримоқда.

Айниқса, марказлаштирилган ва бюджет манбаларини ҳисобидан молиялаштирилган объектларни қуришга доир пудрат ишларини бажаришга смета нархларини, қурилиш-монтаж ишлари ҳажмининг сунъий тарзда ошириш ҳоллари кўплаб учрайди. Амалда бу соҳада коррупциялашган фермер тизим пайдо бўлди: айрим қурилиш ташкилотлари бинокорлик материаллари ва конструкцияларига нарх белгилаш тизимига юзага келган ишларнинг аҳоли ҳам катта ташвиш туғдиримоқда.

Айниқса, марказлаштирилган ва бюджет манбаларини ҳисобидан молиялаштирилган объектларни қуришга доир пудрат ишларини бажаришга смета нархларини, қурилиш-монтаж ишлари ҳажмининг сунъий тарзда ошириш ҳоллари кўплаб учрайди. Амалда бу соҳада коррупциялашган фермер тизим пайдо бўлди: айрим қурилиш ташкилотлари бинокорлик материаллари ва конструкцияларига нарх белгилаш тизимига юзага келган ишларнинг аҳоли ҳам катта ташвиш туғдиримоқда.

қурилиш вазирликлари ва идоралари тугатилди. Пудратчи ташкилотларга етарли даражада иқтисодий эркинлик берилди.

Лекин амалда нима бўлмоқда? Қурилиш ташкилотлари эскича ишлаши давом эттирмоқда. Амалда мамлакатимизда ҳали-ҳануз бозор муносабатларига ўтишнинг асосий шартли бўлган пудрат ишлари бозори яратилгани йўқ. Қурилиш ишларига буюртма бериш юзасидан танлов (тендер) савдоси ҳар бир объект бўйича алоҳида ўтказилмаётгани, ақсарият ҳолларда расмиятчилик учунгина уюштирилмоқда.

Далилларга мурожаат қилайлик. 2002 йилда умумий қиймати 184 миллиард сўмлик пудрат ишлари бўйича 622 та танлов савдоси ўтказилган. Айни пайтда эса йил давомида 1,4 триллион сўмлик пудрат ишлари бажарилган.

Очиқ тан олиш керакки, амалда пудратчи ўзига иш изламайти, аксинча, ҳаммаси эски, барчага маъқул схема бўйича кетаяпти - яъни, буюртмачи юқоридан кўрсатилган қурилиш ташкилоти билан пудрат шартномаси тузишга мажбур бўлмоқда. Бошқача қилиб айтганда, қишлоқда қуриши ва ҳаммаси олдидан маълум.

Масалан, Фарғона вилоятида 4 та коллеж қурилиши бўйича ўтказилган тендерларда нисбатан қиммат нархни тақлиф этган қурилиш ташкилотлари фойдасига қарор чиқарилган. Самарқанд, Андижон, Қашқадарё ва Бухоро вилоятларидаги тендер савдоларида ҳам ана шундай ҳолатлар мавжуд.

Оқибатда пудратчи ташкилотлар фаолиятида қурилиш ишларини оқилона ташкил этишга ҳаракат йўқ, қурилиш харажатларини камайитириш, сифатини ошириш учун ҳеч қандай излаш йўқ. Энг ажабланишли жойи шундаки, қурилишдаги сарф-харажатни оширган ва шартнома мажбуриятларини бузгани учун хозирга қадаб бирон-бир пудратчи ёки буюртмачи айбдор деб топилди, на маъмурий, на жиноий жавобгарликка тортилгани йўқ.

Тайёрланаётган лойиҳа-смета ҳужжатлари қиймати-нинг юқорилиги ва сифати пастлиги ҳам жиддий эътирозларга сабаб бўлмоқда. Кўплаб лойиҳа институтлари хусусийлаштирилганига қарамай, улар ўртасида хозиргача ҳақиқий рақобат йўқ. Қурилиш маҳсулотлари, бинокорлик материаллари ва конструкцияларига нарх белгилаш тизимига юзага келган ишларнинг аҳоли ҳам катта ташвиш туғдиримоқда.

Айниқса, марказлаштирилган ва бюджет манбаларини ҳисобидан молиялаштирилган объектларни қуришга доир пудрат ишларини бажаришга смета нархларини, қурилиш-монтаж ишлари ҳажмининг сунъий тарзда ошириш ҳоллари кўплаб учрайди. Амалда бу соҳада коррупциялашган фермер тизим пайдо бўлди: айрим қурилиш ташкилотлари бинокорлик материаллари ва конструкцияларига нарх белгилаш тизимига юзага келган ишларнинг аҳоли ҳам катта ташвиш туғдиримоқда.

ди.

Албатта, кўплаб комиссиялар ташкил этиш, суиестей-молчиликка йўл қўйган айбдорларни жазолаш мумкин, лекин бу муаммоларни ечиш учун, аввало, ана шу соҳани бошқарадиган раҳбарлардан сўраш керак: нима учун бугунгача бу соҳада бозор муносабатларига мутлақо жавоб бермайдиган, юқоридан қайт этилган нуқсон ва бемаза ишларга йўл қўйилмоқда? Нима учун бундай ҳолатларнинг олдини олиш чоралари қўрилмапти - бугун масалани ана шу тарзда қатъий қилиб қўйиш керак.

Вазирлар Маҳкамасининг К.Тулаганов раҳбарлигидаги қурилиш комплекс маҳаллий ҳокимликлар билан бир-галликда бу соҳада тегишли тартиб ўрната оладими ўзи, йўқми?

Келинг, энди **уй-жой-коммунал хўжалигида** иқтисодий ислохотлар қандай амалга оширилаётганини танқидий нуқтаи назардан қўриб чиқайлик. Қуйидаги рақамларга эътибор беринг.

Бугунги кунда қишлоқ жойларини марказлаштирилган ҳолда ичимлик сув билан таъминлаш даражаси республика бўйича 78 фоиз, табиий газ билан таъминлаш эса 75 фоизни ташкил этади.

Агар 90-йиллар бошида қишлоқ жойлардаги йилларнинг газлаштириш даражаси Сурхондарё вилоятида 3,2 фоизни ташкил этган бўлса, бугунги кунга келиб бу кўрсаткич 59 фоизга етди. Қашқадарё вилоятида 5,7 фоиздан 66 фоизга, Наманганда 10,5 фоиздан 70,5 фоизга, Андижонда 11 фоиздан 68,5 фоизга ўсди.

Ичимлик сув масаласида ҳам, айниқса экологик жиҳатдан мураккаб ҳудудларда, ана шундай ижобий ўзгаришларни қўришимиз мумкин. Масалан, Қорақалпоғистон Республикасида 1990 йилда қишлоқ аҳоли пунктларининг бор-йўғи 21,4 фоизини ичимлик сув билан таъминлаган эди.

Хозирги вақтда бу кўрсаткич 70 фоизга етказилди. Хоразм вилоятига бу рақам 23,2 фоиздан 64,2 фоизга ортди.

Таъкидлаш жоизки, 2002 йилда барча вилоятларда газ ва ичимлик сув тармоқларини қуриш ва ишга тушириш бўйича топширилган анча ортинги билан бажарилди.

Жами 1 минг 876 километр сув тармоғи ва 3 минг 336 километр газ тармоғи фойдаланишга топширилди. 465 та қишлоқ аҳоли пунктларига ичимлик сув, 308 та қишлоқ эса табиий газ биринчи марта етиб келди. Қўриш турбиди, бу соҳада катта ютуқлар бор ва уларни ҳеч ким инкор эта олмайди.

Айниқса, мамлакатимизда кўп миқдордаги товарларнинг ноқонуний равишида, яъни қонрабандда йўли билан олиб қилинган ташвиш туғдиримоқда. Бундай товарлар, жумладан, озиқ-овқат маҳсулотлари боғида маҳсулотларини четлаб ўтиб, бож ва солиқ тўлмасдан, энг ёмон - таркиби ва сифати тежирланган ҳолда олиб қилинган.

Фақат 2002 йилнинг кейинги олти ойи давомида қонрабандда йўли билан олиб қилинган 20 миллиард сўмликдан ортиқ товарнинг ушлаб қолингани ҳам бу борадаги аҳвол нечоғли жиддий бўлганини кўрсатиб турибди. Товарларнинг бундай назоратсиз, ноқонуний тарзда оқимига ҳар бир давлат иқтисодиёти, айниқса, ўз ривожланишининг ўтиш босқичида турган мамлакат иқтисодиёти дош бера олмайди.

Очиқ айтишимиз керак, чегараларимиз ва чегара ҳудудларимизда мамлакатимизга қонрабандда йўли орқали товар олиб қилиш билан шуғулланадиган қулчи, уюшган, коррупциялашган жинорий тизим амалда шаклланиб ва у иқтисодиётимизга катта зарар етказмоқда. Биз товарларни четдан олиб қилиш ва сотишининг қонуний тартибининг ўрнатиш учун зарур чораларни деярли ишлаб чиқдик ва бугунги кунда бу борадаги ишларни изчил давом эттирмоқдамиз.

Бизнинг мақсадимиз, биринчи навбатда, мамлакатимизга усти ялтироқ, ичи қалтироқ, сифати паст товарлар, жумладан, истеъмол қилиш мuddатлари ўтган озиқ-овқат маҳсулотлари, дори-дармонлар олиб қилинишига тўсиқ қўйишдир. Бу масала-

изни ташкил этган ҳолда, ҳамон пастлигича қолмоқда.

Хусусан, бу кўрсаткичлар Сурхондарё вилоятида 17,8 фоиз, Андижонда 20,2 фоиз, Наманганда 20,5 фоиз ва Қорақалпоғистон Республикасида 20 фоиз бўлиб, мамлакат даражасидан анча паст. Бунинг устига, Андижон, Тошкент ва Фарғона вилоятлари газ ўлчаш асбоблари ўрнатиш борасидаги йиллик топшириклари бажара олмади.

Уй-жойларга сув ўлчаш асбобларини ўрнатиш дастури амалда бажарилмади - 491 минг ўрнатишга фақат 138 минг 700 та ўлчаш мосламаси ўрнатилди. Бу дастурнинг атиги 28,3 фоизини ташкил этади.

Мамлакат бўйича уй-жойларнинг бор-йўғи 8,3 фоизга совуқ сув ўлчаш асбоблари ўрнатилган. Бу борадаги кўрсаткичлар Сирдарё вилоятида 1,3 фоиз, Сурхондарёда 1,7 фоиз, Андижонда 2,5 фоиз, Жиззахда 3,3 фоиз ва Қорақалпоғистон Республикасида 2,5 фоиз бўлиб, аҳвол айниқса қониқарсиз ҳолатда.

Уй-жой мулкдорлари ширкатлари фаолиятида ҳам ҳали ечимини топмаган кўплаб муаммолар мавжуд. Ҳозир бундай ширкатлар кўп қаватли уйлارнинг 91 фоизини қамраб олган. Уй-жой мулкдорлари ширкатларини тузиш ва уларнинг фаолиятини ташкил этиш борасидаги ишлар етарли даражада жадол олиб борилмапти.

Хоразм вилоятида бор-йўғи 64 фоиз, Бухоро вилоятида 76 фоиз ва Наманган вилоятида 90 фоиз уй-жой ана шундай ширкатлар тасаруфига ўтказилган.

Коммунал хизматлар учун тўланмаган қарзлар миқдори республика бўйича бугунги кунда 4 миллиард 600 миллион сўмни ташкил этади. Айниқса, бу кўрсаткич Фарғона вилоятида 887 миллион 300 минг сўм, Сурхондарёда 638 миллион 500 минг сўм, Самарқандда 635 миллион 900 минг сўм, Бухорода 594 миллион 700 минг сўм ва Тошкент вилоятида 532 миллион 200 минг сўм бўлиб, қарздорлик миқдори ҳамон банддир.

Хурматли юртдошлар!

Бугунги кунда **ички истеъмол бозорини озиқ-овқат ва ноозик-овқат товарлар билан тўлдириш** борасида юзага келган аҳвол бизнинг бизнинг қониқарсиз, ички бозоримизни тўлдириш ва аҳолини биринчи навбатда саноат истеъмол товарлари билан таъминлаш, хусусан, сўнгги вақтда кўпроқ импортга, бошқача айтганда, четдан мол олиб келишга боғлиқ бўлиб қолганини сезиш учун катта мутахассис бўлиш шарт эмас.

Айниқса, мамлакатимизда кўп миқдордаги товарларнинг ноқонуний равишида, яъни қонрабандда йўли билан олиб қилинган ташвиш туғдиримоқда. Бундай товарлар, жумладан, озиқ-овқат маҳсулотлари боғида маҳсулотларини четлаб ўтиб, бож ва солиқ тўлмасдан, энг ёмон - таркиби ва сифати тежирланган ҳолда олиб қилинган.

Фақат 2002 йилнинг кейинги олти ойи давомида қонрабандда йўли билан олиб қилинган 20 миллиард сўмликдан ортиқ товарнинг ушлаб қолингани ҳам бу борадаги аҳвол нечоғли жиддий бўлганини кўрсатиб турибди. Товарларнинг бундай назоратсиз, ноқонуний тарзда оқимига ҳар бир давлат иқтисодиёти, айниқса, ўз ривожланишининг ўтиш босқичида турган мамлакат иқтисодиёти дош бера олмайди.

Очиқ айтишимиз керак, чегараларимиз ва чегара ҳудудларимизда мамлакатимизга қонрабандда йўли орқали товар олиб қилиш билан шуғулланадиган қулчи, уюшган, коррупциялашган жинорий тизим амалда шаклланиб ва у иқтисодиётимизга катта зарар етказмоқда. Биз товарларни четдан олиб қилиш ва сотишининг қонуний тартибининг ўрнатиш учун зарур чораларни деярли ишлаб чиқдик ва бугунги кунда бу борадаги ишларни изчил давом эттирмоқдамиз.

Бизнинг мақсадимиз, биринчи навбатда, мамлакатимизга усти ялтироқ, ичи қалтироқ, сифати паст товарлар, жумладан, истеъмол қилиш мuddатлари ўтган озиқ-овқат маҳсулотлари, дори-дармонлар олиб қилинишига тўсиқ қўйишдир. Бу масала-

да бутун дунёда бўлганидек, божхона текширувининг, давлат хазинасига тегишли солиқ ва божлар тўланишини таъминлашдир.

Биз, баъзи бир қоқоқ мамлакатларга ўхшаб, эртага аҳолиимизнинг ақсарияти четдан олиб келинадиган, сифати паст моллар билан олиб сотарлик қилиб, шу ҳисобидан кун кўрадиган ва шунга тобе бўлиб қоладиган вазиятнинг вужудга келишига йўл қўя олмаймиз. Бундай қарашларни қўллаш эртанги умиб-ўсиб келаётган авлодимизга нисбатан жиноят бўлур эди.

Биз ўзимизда ишлаб чиқарилиши мумкин ва зарур бўлган товарлар ва маҳсулотларни ўз худудимизда ишлаб чиқаришни ташкил этишимиз ва бунинг учун барча керакли шaroитни яратишимиз керак. Бу бизнинг энг муҳим ва энг долзарб вазифамизга айлангани шарт.

Такрар айтаман - гап бугун халқимиз истеъмол қиладиган молларнинг барча-часини ўзимизда ишлаб чиқариш ҳақида бораётгани йўқ. Бизнинг мақсадимиз, аввало, юртимизда кенг имкониятлар мавжудлигини, яъни, ҳам керакли хомашё, ҳам малакали ишчи қулчларимиз борлигини инобатга олиб, рақобатбардош, сифатли маҳсулотларни ўз юртимизда чиқаришдир. Фақат шунинг ҳисобидан одамларни иш билан таъминлаш ва биз учун мураккаб бўлиб турган ишсизлик муаммосининг ҳал этиш мумкин. Фақатгина шу йўл билан жаҳон ҳамжамияти ва дунё бозорини ўзимизга муносиб ўринни эгаллашимиз мумкин.

Энди, мамлакатимиз аҳолисининг эҳтиёжидан келиб чиққан ҳолда, ўзимизда нима олиб чиқарилаётгани, уларнинг сифати қандайлиги, энг муҳими - қандай нархда сотилаётганини қўриб чиқайлик.

Мен бу ўринда айрим мисолларни келтирмоқчиман, холос.

Бугунги кунда ички бозорда сотилаётган барча тикучилик маҳсулотларининг 75 фоиздан кўпроғи, пойабзалнинг қарийб 50 фоизи, атир совун ва синтетик ювчи воситаларининг деярли 80 фоизи, республикада истеъмол қилинаётган мол ёғи ва консерваларнинг 50 фоизидан зиёди, маийшйи электротехника буюмларининг эса деярли 100 фоизи Ўзбекистонга четдан олиб келинган.

Мана шундай ҳолатдан келиб чиқиб, ўз-ўзиндан табиий савол туғилади: хўш, ўзимизнинг ташкилоти ва корхоналаримиз нима қилаяпти, уларнинг истеъмол моллари ишлаб чиқариш учун маъсул раҳбарлари нима қилиш банд?

Бош прокуратура томонидан тикучилик саноатига қарашли «Юлдуз» ва «Малика» корхоналари текширилганида, кишининг газабини кўзга айдиган хўжасизлик, мулкни талон-торож қилиш ва ўзлаштириш, бичо ва дастгоҳларни арзимаган пулга ижарага бериш, яширинча ҳисоботга қирмаган маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш (шахсий фойда учун, албатта), нархларни сунъий равишда ошириш билан боғлиқ кўпгина салбий фактлар аниқланди.

Айни вақтда бозорни ўрганиш - маркетинг бўйича, хариддорни товарлар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш, замонавий менежментни жорий қилиш, ҳодимларни рағбатлантириш, яъни уларнинг ўзи ҳақини ошириш борасида ҳеч қандай ҳаракат ёки интилишининг ўзи йўқ.

Биз маҳаллий шaroитда истеъмол маҳсулотларини ишлаб чиқаришни рағбатлантиришга доир кен қўлмалай **солиқ имтиёзлари** тизимини қабул қилдик. Барака топқурлар, айтинглар, давлат яна нима қилсин, яна нима берсин? Қотиб қолган раҳбар кадрларни уйғотиш, уларнинг астойдил ишлаши учун, айтинглар, яна қандай шaroит яратиш керак?

Ёки савдо тизимида бугун нима бўляпти? Солиқ идоралари томонидан текширилган 6 минтақа савдо ташкилотининг 90 фоиздан кўпроғида белгиланган чакана савдо қондилари бузилгани - назорат-касса аппаратлари умуман йўқлиги ёки ишлатилмаётгани, товарлар қвантациясиз сотилаётгани, нақд пул тушуми ўз вақтида банкларга топширилмаётгани аниқланди.

Товар ишлаб чиқарувчи

корхоналар ва савдо ташкилотлари ўртасида ҳамкорлик ҳаракат қилишининг аниқ механизми йўқ. Аслини олганда, улгуржи савдо бўғини ишламайти, зиммасида ҳеч қандай моддий жавобгарлик бўлмаган майда воситачилар тармоғи эса кенг миқёсда йўлиб бориқмоқда.

Махсулот харидорга етиб борунича бир неча «кўл»дан, яъни олиб сотарлардан ўтди. Оқибатда нарх-наво ошди, жабрини эса яна харидор тортади.

Хукуматимиз томонидан улгуржи ва чакана савдонинг тартибга солиш, республика худудида улгуржи савдо базалари, дўконлар, умумий оватланиш ва маийшйи хизмат кўрсатиш корхоналари тармоғини ривожлантиришга қаратилган бир қанча муҳим қарорлар қабул қилинди. Ушбу қарорлар ижросини биринчи ярим йиллик натижаларини яқун қилишда қўриб қилиш ва уларга зарур тузатишлар киритиш лозим, деб ўйлаётган.

Хурматли дўстлар!

2002 йил якулини ва мамлакатимиз иқтисодиётида ўтказилаётган ислохотлар самараларининг умумлаштириш эканлиги, қўлга киритилган муқаррар ютуқларимиз билан бир қаторда, шуни таъкидлаш жоизки, иқтисодиётимиздаги ўсиш суръатлари, ҳаётимизнинг барча жабҳаларидаги ўзгаришлар, ҳеч шубҳасиз, бундан ҳам юқори бўлиши мумкин эди. Бунинг сабаблари кўп, албатта. Бирок энг жиддий сабаблардан бири - ислохотлар тўлиқ эмас, чала-ярим ҳолда амалга оширилаётгани билан боғлиқдир.

Иқтисодиётимиз эркинлаштириш, унинг мутаносиб ва барқарор ривожланишини таъминлаш, пировардида аҳоли фаровонлигини янада оширишга қаратилган стратегия мақсадимиз сари қўяётган қадамларимизга бугун суқстхлик, бошланган ислохотларнинг ўз мантқиғи яқунга етказилмаётгани салбий таъсир кўрсатмоқда.

Шу боис, 2003 йилда олдимизда турган муҳим устувор вазифалар ҳақида гапирар эканмиз, асосий эътиборни айнан ана шу муаммага, яъни, **ислохотларни чаларини амалга ошириш ҳолатларига барҳам бериш, биринчи гада мамлакатимиз иқтисоди**

ЮКСАЛТИРИШДИР

ширилган эди. Бунда ҳўжалик бирлашмаларининг тармоқда ягона техникавий ва техноло- гик сўбат юришти, маркетин- гни амалга ошириш имкони- ятига эга бўлиши кўзда ту- тилган эди.

Амалда эса уюшма ва ком- паниялар томонидан корхо- наларнинг ҳўжалик фаолият- га бўлар-бўлмас аралаш- шиш, бошқарув ишлари бил- ан шуғулланиш, кадрлар масаласини ўз билганича ҳал этиш ҳолатлари кузатишмоқ- да. Бундай ҳолда уюшманинг аввалги тармоқ вазиридан нима фарқи қолади?

Мисол учун, давлатга қарашли Тошкент компрес- сор заводи 1994 йили акци- дорлик жамиятига айлан- тирилган эди.

Эмиссия режасига кўра, акцияларнинг 25 фоизи дав- лат тасарруфидан қолди, сал- кам 10 фоизи жамоага бе- рилди, қолган акциялар эса эркин савдога чиқарилиши зарур эди.

Бироқ акцияларнинг 35 фоиздан кўпроги жойлашти- римасдан қолди кетди. Бун- дан ташқари, ўтказилган таф- тиш давомида мулкнинг бир қисми умуман нархланмаган- ни аниқланди, жойлашти- рималар акцияларнинг реал улуши эса буғун 66 фоизни ташкил этади.

Завод акциядорлик кор- хонасига айлантирилганидан сўнг, илгари унга раҳбарлик қилиб келган соҳиб директор акциядорлик жамияти бош- қаруви раиси этиб тайинлан- ган. Ва кейинчалик жамоа мулкни ўзбошимчилик бил- ан тасарруф этгани, уни тал- лон-торож қилгани учун тер- гов органлари тавсияси бил- ан лавозимдан олинган.

Ҳўш, кузатув кенгаши, ак- циядорлар йиғилиши қаёққа қараган? Афсуски, бу маса- лалар улар томонидан кўриб ҳам чиқилмаган. Чунки кузат- ув кенгаши турли йилларда жамиятнинг бош техноло- ги, раиснинг иктисодий ма- салалар бўйича ўринбосари, бош конструктор бўлиб иш- лаган шахслар раислик қил- ган. Бир сўз билан айтганда, кенгашга фақат директорнинг қўли остида ишловчи одамлар раҳбар бўлган.

Мен хусусийлаштирилган корхоналар акцияларини эркин савдога чиқариш сўний равишда тўхтатиб қўйилгани, акциядорлик жамиятларининг кузатув кенгашлари амалда директорлар зотига тобе бўлиб, соҳиб директорлар эса корхонада том маънода- ги яқна ҳўжайинга айланиб қолганини исботловчи кўплаб мисолларни келти- ришим мумкин.

Бундай ҳолатларнинг сал- бий томони шундаки, дирек- торнинг қонунга биноан ак- циядорлар олдига ҳисоб- боти бериши лозим бўлган, шу шарт билан ишга олин- ган бошқарувчи экани ва унинг эртага ҳам директор лавозимда қолиши эҳти- молмаслиги акциядорлар- нинг овози ҳамда қарорла- рига боғлиқлиги мутлақо ҳисобга олинмаган. Бундай ҳолатларга йўл қўйиб берган, Вазирлар Маҳкамасида ва Давлат мулк қўмитасида юқори лавозимларда ўтирган мутасаддилар қандай жавоб беради?

Бугунги кунда олдимиз- да, таъбир жоиз бўлса, «рас- мий хусусийлаштиришдан том маънодаги амалий хусу- сийлаштиришга ўтишдек» ўта муҳим вазифа турибди.

Хусусий мулкчиликнинг родини тубдан ошириш, ху- сусийлаштирилган корхона- ларни бошқаришнинг корпо- ратив тизимини мустаҳкам- лаш мақсадида фармон қабул қилинганидан хабарингиз бор, деб ўйлайман. Бу фар- монда кўйилган асосий вази- фалар белгиланганини яна бир бор эслатиб ўтмоқчиман.

Биринчидан, хусусий- лаштирилган корхоналарнинг низоми жамгармасида давлат улушини қисқартириш. Бу улуш фақат стратегик аҳами- ятга молик бўлган корхона- ларда сақлаб қолиниши мум- кин. Қолган корхоналардаги давлат улуши эса фонд бо- зорида, асосан хусусий мулк қилиб сотилиши шарт. Пиро- варад натижада бу корхона- ларга кўпроқ иктисодий эр- кинлик бериш, хусусий сек- тор ривож учун шароит яра- ти, унинг иктисодиётимиз- даги родини оширишга хиз- мат қилади.

Иккинчидан, концерн, уюшма ва ҳолдинг компани- яларининг ҳамон тугатилган аввалги вазириликлар каби иши юриштишга, уларнинг корхоналар молиявий-ҳўжа-

лик фаолиятига ноконуний аралашувига чек қўйиш.

Учинчидан, акциядорлик жамиятларига айлантирилган корхоналарни бошқаришда акциядорларнинг родини қуч- тайтириш. Бунда акциядор- лик жамиятлари директорла- рининг вазирасини тубдан ўзгартириш ва қайта кўриб чиқиш, уларни бир йил муд- дагга ваколат олиб ишлайди- ган бошқарувчиларга айлан- тириш масаласи қўйилмоқда. Бир йилдан кейин улар ўз ишини яна давом эттиради- ми, йўқми, бундан акциядорлар йиғилиши, уларнинг йил яку- ни бўйича берган ҳисоботи- дан келиб чиққан ҳолда, ҳал этилади.

Ўз-ўзидан аниқки, иктисо- дий тизимдаги ислохотларнинг истиқболли кўп жиҳатдан мазкур фармонда баён этил- ган ушбу вазибалар қандай амалга оширилишига боғлиқ бўлганини исботлаб ўтириш- га ҳоҳат бўлмаса керак, деб ўйлайман.

Бугун мен тўхталмоқчи бўлган сўнгги масала - бу тараққийотишимизнинг ҳамда аҳоли фаровонлигини юксалтиришимизнинг муҳим омил бўлиши кадрларнинг умумий малакасини оши- риш масаласидир.

Иктисодиётда чуқур тарки- бий ўзгаришларни амалга ошириш, ишлаб чиқаришни доимий равишда модерниза- циалаш ва технолодик жиҳат- дан янгилаб бериш иктисо- дийни ислох этишининг стра- тегик вазибаларидир. Фақат шунинг ҳисобидан иктисоди- ётимизнинг барқарор ривож- ланишини таъминлаш, жаҳон бозорида муваффақиятли рақобатлашиш мумкин.

Биз тезкор техникавий та- раққийот, шиддат билан ри- вожланаётган ва мунтазам янгиланаётган замонавий юқори технологиялар, ахборот-компьютер тизимлари асрида яшаётганимизни унутмаслигимиз даркор. Узингиз ўйланг, бугун ўта илгор бўлиб кўринган техно- логиялар ҳам 5-7 йиллик қисқа вақт мобайнида эски- риб, уларнинг ўрнини янада такомиллашган техноло- гиялар эгалламоқда.

Шу ўринда йирик транс- миллий компанияларда кад- рларни профессионал жи- ҳатдан ўстириш тизимини қан- дай йўлга қўйилганига эъти- бор қаратайлик. Улар ушбу масалага катта аҳамият бера- ди ва, энг асосийси, кўп маб- лағ ажратяди.

Мазкур фирмаларда олий маълумотли мутахассислар билан замонавий юқори техно- логияларни ўзлаштирган малакали ишчилар ёна-ён меҳнат қилади. Бундай кад- рларни тайёрлаш учун бир неча йил, баъзида ўн йиллар талаб этилади.

Масаланинг яна бир ўта муҳим жиҳати шундаки, бу ерда рағбатлантиришнинг са- марали тизими мавжуд бўлиб, лавозим учун эмас, балки малака учун ҳақ тўланади. Биз ҳам ана шун- дай тизимни яратишимиз даркор. Тан олиш кераки, бизда кадрларни қайта тай- ёрлаш билан идора ва таш- қилотлар деярли шуғуллан- майди. Шуғулланган тақдир- да ҳам, бу иш муайян тизим- га асосланган ҳолда, изчил- лик билан амалга оширил- майди.

Ушбу мақсадлар учун маб- лағни аямаслик керак. Зарур моддий-техникавий базани ташкил этиш, унга Интернет тизими билан боғланган за- монавий ахборот-коммуника- ция технологияларини ўрна- тиш, малакали ўқитувчилар- ни жалб қилиш лозим.

Кадрларнинг профессио- нал ўсишини ҳар томонлама рағбатлантириш, ходимлар- нинг тоифа ва малака мезон- ларини белгилаш ҳамда иш стажига қараб қўшимча ҳақ тўлашни йўлга қўйиш керак.

Бир сўз билан айтганда, кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш ҳар бир идора, ҳар бир корхона ва уларнинг ҳодимлари учун катти қондага айланши, бу борадаги ишлар эгона тизим асосида ташкил этилиши ва бу тизимнинг самарали иш- лаши ўта муҳим аҳамиятга эга.

Барчамиз оқидий бир ҳақиқатни асло унутмаслиги- миз лозим: фақат мунтазам изланиш, биринчи навбатда ўзимизга, сўнгга эса бошқа- ларга нисбатан доимий та- лабчан бўлишга бизни ри- вожланган илгор мамлакат- лар даражасига олиб чиқади.

Ана шу эзгу мақсадларга эришиш йўлида барчангизга омад ва муваффақиятлар ти- лайман.

АНЖУМАН

“ЭКОСАН” халқаро жамғармаси- нинг “Обод маҳалла йили”га бағиш- ланган “ЭКОСАН-МАҲАЛЛАДА” дасту- ри асосида “Маҳалла ободлиги иж- тимой-экологик ўлчамларида” мав- зуида халқаро конференция бўлиб ўтди.

“ЭНГ ОБОД МАҲАЛЛА”

Анжуманнинг ўтказилишидан асосий мақсад, маҳалланинг ижтимоий инфра- тизимларини ривожлантириш муаммо- лари, барқарор тараққийотга йўналти- рилган ижтимоий-экологик лойиҳа ва дастурларнинг амалиёти ҳамда ушбу жараёнга хорижий сармояларни жалб этиш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш ва Йоханнесбургда бўлиб ўтган жаҳон саммити қарорларини келиб чиқадиган масалаларни муҳокама этишдан иборат.

Конференцияда таъкидланганидек, маҳалла кўплаб ижтимоий-иктисодий ва, айниқса, экологик муаммоларни ҳал этишда катта аҳамиятга эга. “ЭКО- САН” халқаро жамғармаси ҳам шунини инобатга олиб, “Обод маҳалла йили”- га бағишланган мақсадли дастурини ишлаб чиқди ва уни амалга ошириб келмоқда. Бундан ташқари, жамғарма “Энг обод маҳалла” республика кўрик- лановини ўтказиш ташаббуси билан ҳам чиқди ва бу фикр конференция иштирокчилари томонидан кўллаб-қув- ватланди.

Шавкат ОРТИҚОВ

882 нафар фермер. Турли қиёфадаги, турли характердаги одамлар. Улар ижарига олган пай- калларда яна неча минг- лаб кишилар меҳнат қияпти.

Биринчи фермерлар ўртасида тақриман 882 нафар фермер бўлган. 2001 йилга қадар Ёзёвон тумани ту- проқчи, бироқ кўп қисми шўр босган, бир қисми қамиш, ўт- ўлан билан қопланган саналар- ди. Ариқ-зовурларнинг аҳолини ласи сўраган. Зовурлар тоза- ланишига тўғайли шўр сув ту- проқчи намалга айланган. Экин битмай қолиб пудратчи ҳам, раислар ҳам иложсиз қолишди. Ҳўжаликнинг ерига маблаг сарфлаб, ажкатор, тех- ника келтириб зовурларни тоза- лашни, заҳи қочиб, тупроқ- ни текшириш ҳеч қим истамас- ди. Мана шундай шароитда ҳу- мат қарори чиқди, Ёзёвонда ти- зим ўзгарди, таъбир жоиз бўлса, ҳўжият фермерлар қўлига ўтди. Бир йиллик ўзгариш қандай? Эмон эмас. Мухими интилиш, изланиш бор.

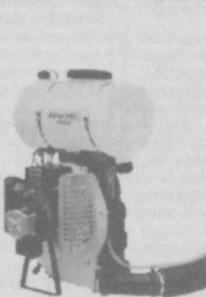
Фермерлар уйи қад кўтарди. Ҳизмат кўрсатувчи шохоб-чалар ташкил этилди. Мили-банк, ёниги таъминоти, ўнгит оқибори очилди, - дейди фермер Аҳмаджон Шер- матов. - Энг муҳими, деҳқон бу- рунгидек таъминотининг эмас, балки таъминоти фермернинг ордидан қоралдан бўлди. Шунинг- дек, сувдан фойдаланувчилар уюшмалари ташкил топди.

Фермерлар уйи қад кўтарди. Ҳизмат кўрсатувчи шохоб-чалар ташкил этилди. Мили-банк, ёниги таъминоти, ўнгит оқибори очилди, - дейди фермер Аҳмаджон Шер- матов. - Энг муҳими, деҳқон бу- рунгидек таъминотининг эмас, балки таъминоти фермернинг ордидан қоралдан бўлди. Шунинг- дек, сувдан фойдаланувчилар уюшмалари ташкил топди.

Фермерлар уйи қад кўтарди. Ҳизмат кўрсатувчи шохоб-чалар ташкил этилди. Мили-банк, ёниги таъминоти, ўнгит оқибори очилди, - дейди фермер Аҳмаджон Шер- матов. - Энг муҳими, деҳқон бу- рунгидек таъминотининг эмас, балки таъминоти фермернинг ордидан қоралдан бўлди. Шунинг- дек, сувдан фойдаланувчилар уюшмалари ташкил топди.

Мамлакатимиз аграр тармоғи- да амалга оширилаётган исло- хотлар барча жаҳада, шу жум- ладан, ўсимликларни турли қа- савлик ва зараркундалардан ҳимоя қилиш соҳасида ҳам замо- навий технологиялардан фойда- ланиши тақозо этмоқда.

“Узқишлоқ” ҳўжалик машҳолдинг” ҳолдинг компанияси таркибида фао-

лият кўрсатаётган “Агрихим” Ўзбеки- стон-Италия кўшма корхонаси бош директори Э.Ибрагимовнинг таъкидла- шича, “Кимёқилоқ” очик акция- дорлик жамияти билан яқин ҳамкор- ликда иш олиб борилиб, ҳозирги пай- тда юксак самарали пуркагичларнинг икки хил кўринишдаги тайёрлан- моқда. Бундан ташқари, яна иккитаси- ни ишлаб чиқаришни ўзлаштириш жа- раёни кетаяпти. Ўзбекистон шароити- да насоси кўл кучи билан ҳаракатга келтирилиши ОГ-101 “Аида” ва дви- гатели бўлган пневматик ОРПД-12-К-45 русумли икки хил пуркагич боғ-бон-

ЎЗБЕКИСТОН «ЭКСПО-2005»ДА ҚАТНАШАДИ

Пойтахтимиздаги Халқаро ҳамкорлик марказида 2005 йил- нинг 25 мартдан 25 сентяб- ригача Япониянинг Аичи вилоят- даги Сето, Нагакуте ва Тойота шаҳарларида бўлиб ўтадиган «ЭКСПО-2005» Жаҳон кўрғазма- сида Ўзбекистон Республикаси- нинг иштирокига бағишланган тақдирот маросими бўлиб ўтди.

Тадбирда сўзга чиққан Бош ва- зир ўринбосари, Ташки иктисодий ало- қалар агентлиги раиси Э.Ғаниев, Япониянинг юртимиздаги Фавкулдо- да ва мухтор элчиси А.Вавато ва бошқалар мустақиллик йилларида Ўзбекистон жаҳон миқёсида ўткази- лаётган турли нуфузли кўрғазмалар- да муваффақиятли иштирок этиб кел- лаётганини таъкидлади. Бу эса ик- тисодий йилларида эришилган ик- тисодий, маданий, илм-фан, техника соҳаларидаги ютуқларни дунёга кенг намойиш этишда муҳим аҳами- ят касб этаётди.

Анчида кўрғазма 2000 йилнинг 15 декабрида Халқаро кўрғазмалар бюроси томонидан расман рўйхатга олинган. Мамлакатимиз 1997 йилдан бошлаб мазкур ташкилотнинг тўла- қонли аъзоси саналди. Ўзбекистон 2001 йилда биринчилардан бўлиб «ЭКСПО-2005» Жаҳон кўрғазмасида иштирок этиш истагини билдирди. Ватанимиз мустақил давлат сифа-

тида илк марта Корейнинг Тэджон шаҳрида ўтказилган «ЭКСПО-1993»-да муваффақиятли қатнашиб, кумуш ме- далга сазовор бўлган эди. 2000 йил- да эса Германиянинг Ганновер шаҳ- ридagi Жаҳон кўрғазмасида махсус фахрий диплом билан тақдирланди.

Йигирма биринчи асрдаги даст- лабки жаҳон форуми «Табиат ҳикма- ти» мавзусида бўлиб ўтади. У инсония- т келгусида дуч келиши мумкин бўлган муаммоларни ёритиб бериш- ва халқаро кўрғазма орқали улар- ни ҳамжихатликда ҳал этиш йўлла- рини излаб топишга қаратилган. «Аичи-2005» экспозициясида атроф- муҳит, энергетика ва табиий захира- лар, аҳолисуноқлик, коинот, ахборот технологиялари, биология соҳа- ларида эришилган ютуқлар намойиш этилиши мўлжалланган. Унга жами 15 миллион томошабиннинг ташриф бууриши кўзда тутилган.

Анчида Ўзбекистон намойиш эт- адиган кўрғазма материаллари орқа- ли юртимизнинг бетакрор табиати, ўзига ҳок иклими, табиий захира- лардан оқилона фойдаланиш аънана- лари, фойдала қазилма бойликлари, инвестиция, сайёҳлик имкониятлари, илм-фан тараққиёти, халқимизнинг гўзал урф-одатлари, кадриятлари ўз аксини топади.

Назокат УСМОНОВА, ЎЗА мухбири.

СУВ ҚАДРИНИ ФЕРМЕРДАН СЎРАНГ

Фермернинг айтишича, сувнинг қадри бандан, айниқса, Ёзёвонда. Нега? Чунки бу туман далаларида ми- роб ҳам, деҳқон ҳам йил - ўн икки ой ухламайди. Қишда шўр қолади, баҳору ёзда экин суғорилади, кузда таян суғорилади. Шўри сифат- сиз ювилган далада экин битмас- лиги ҳам неча йиллик тақрибдан лан маълум. Сувни 882 нафар фермер ўртасида адолатли тақсим- лаб ҳам осон эмас. Бу иш бугун тўққизта сувдан фойдаланувчилар уюшмалари зиммасида.

«Сув - табиат инъоми, аммо бу оби ҳаётдан ҳўжасизларча фой- даланиш дагани эмас, - дейди туман қишлоқ ва сув ҳўжалиги бошқарма- сининг бўлим бошлиғи Эркин Иброҳимов. - Айтилик, ба- ларда сув кўп сарфланиб, ёнинг чилгасида етмай қолади. Барча меҳ- нат осмонга учеди, айни зарур ма- хал экин томирига уч-тўрт кўн сув бормаса қовиряқиди. Оби ҳаёт- нинг ўрнини бошқа бирор вобита билан қоплаб бўлмайди».

Эркин Иброҳимов туман ми- роблари сувдан самарали фой- даланиш мақсадида 420 дан ор- тик сув ичишотлари қуришганини айтиди. Ҳар бир ариқдаги сув очилмадиган жой микроблар назо- ратида. Бундан ташқари, ўтган йил давомида 248 километр узунлик- даги кичик ариқчалар сифатли қазиб чиқилди. Илгари ариқнинг

охиридаги деҳқон сув етмапти, деб дод солар, микробларни айбонди-но, ариқнинг тўлиб қол- ганини ўйламасди. Энди ҳамма иш ақл таросидада ўлганиб, ра- самда билан қилинапти. Худу- бодада биринчи айбаш ҳам йўқолди. Ҳозир Ёзёвон тумани- даги ариқ-зовурларни тозалаш- да еттига эжкаторлар ишляпти. Техниканинг туртаси ҳўжалик- лараро зовурда, қолгани ички зовурларда. Ўтган йил ҳўжалик- лараро зовурларда 365 минг куб метр ҳажмида иш баҳарилди. Натижада юзлаб гектар ерининг мелiorатив ҳолати тубдан яшилди.

ДАВР

Зовур қазил ҳолати- ни фермерлар ўз кўзлари бил- ан кўришди. Бу албатта жорий йилда ўз самарасини кўрсатиши керак.

«Ютуқлар қатори муаммолар ҳам оқ эмас, - деб сўзга давом эттиради Эркин Иброҳимов. - Қани энди эжкаторларимиз яна беш-олтигага қўлайса, ҳай- дов тракторлари ҳам етимишяпти. Шу боис бу йил шўр дунда кенчикиб кетди. Ҳозир минг гек- тардан ортқ майдон шўрроқчи турибди. Техника етимишяпти- да. Битта МПТнинг техникаси нима қилсин. Қани энди зан- жирли тракторлар кўп бўлсан- о, далами куздаёқ ҳайдаб қўйсанг.

Қиш чилгасида тупроқдам оқса...

Бундай дала- нинг сифатли қилиб шўри- ни ювилг, экин экин, қўзғаланган- га етасиз. Шу боис бугун ҳар бир фермер билан маслаҳатлашиб чиқаяпти. Қишлоқ- ларга бепарволик фақат ўзига за- рар келтиришини айтаяпти ҳам.

Дала айландик. Кўпчилик пай- калларда иш қияпти. Одамлар да- рахлар остини ағдариб, ариқлар- ни тозалашмоқда. Далада бурун- гидек қўлини белига қўйиб, ўқрайиб турадиган раҳбарларни қўрайибди. Фермер ҳам, олдиёқ деҳқон ҳам белқурак кўтарган. Баъ- зи кишилар дарах новдаларидан қалғич тайёрлаш билан банд. Тол, терек қалғичлари чуқур қазилган ариқ четларида эжкатор эжк.

«Фермерларимиз муаммолар- ни писанд қилимай қўлди, ўз ери- да чуқур томир отмоқчи, - дейди вилот фермерларининг етакчи- си Соҳибжон Қобилов. - Қўнат экин, даракторлар барпо этиш- га киришилгани бунга бир ми- сол. Қўқам қўнатлар экинлиб, ял- роқ чиқарса Ёзёвон яшилликка буржакди. Ана шунда микроблар- нинг фермерлар билан ҳамкор- личи янада яққол кўринад.

Абадунаби АЛИҚУЛОВ

ЕТИ ИҚЛИМДАН БИР ШИНГИЛ

НАТО ТУРКИЯГА ЁРДАМ БЕРАДИ

Ниҳоят НАТОга аъзо давлатлар эҳтимоли деяр ай- тилаётган Ироқ урушида Туркиянинг ўзини ўзи ҳимоя қилиши учун ёрдам беришга қарор қилдилар.

Келишувга мувофиқ Туркия- нинг ракета ҳужумидан мудофаа тизими ва кимёвий ҳамда био- логик хавфсизлиги қучайтирилади. Ушбу келишувга бироз ав- валкор Франция, Германия ва Бельгия қарши чиққан бўлса, кеча расмий Берлин ва Брюссел ўз розилигини билдирган, фа- қат расмий Парижгина ўз фикри- да қолган. Шу боис ёрдам кўрса- тиш борасидаги битим ҳам Франциядан ташқари НАТОнинг 18 та аъзоси ўртасида тузилди. Франция ташқи ишлар вази- ри Доминик де Вильпеннинг айтишича, бугун Туркияга ҳеч қандай реал хавф соя қолаётгани йўқ. Расмий Париж Анкара- га ёрдам беришга тайёр. Аммо, НАТО аъзоларининг битими эҳтимоли деяр айтилаётган Ироқ урушини тобора аниқлашти- ради, ҳолос.

РАЙС: МУАММО ТЕЗРОҚ ҲАЛ ЭТИЛИШИ КЕРАК

NBC телеканали орқали чиқиб килган АКШ прези- дентининг миллий хавфсизлик масалалари бўйича маслаҳатчиси Кондализа Райс, ҳозирча Жорж Буш маълумияти Саддам Хусайини қуролсизлантириш борасида яқини хулосага келганига йўқ.

Лекин, Ироқ тевариги- даги жараёнлар тугатилиш керак, деб айтган. Унинг билдиришича, ҳозирда Ва- шингтон БМТнинг куч ишла- тиш имконини берувчи ик- кинчи резолюцияси устида ишламоқда. Лекин, у ҳали тайёр эмас.

Ўтган жума кунни Ханс Бликс ва ал-Барадеиларнинг инспекторлар фаолияти хусу- сидаги иккинчи ҳисоботи Хавфсизлик Кенгашига тақдим этил- ганидан сўнг, БМТ бош қотиби Кофи Аннан инспекторлар иши давом эттирилиши кераклигини маълум қилган эди.

КИПРДА ПРЕЗИДЕНТЛИК САЙЛОВЛАРИ

Кипрда бўлиб ўтган президентлик сайловларида муҳолифатчилар раҳбари Тассос Пападопулос 50 фо- издан ошққ овоз тўплаб, галаба қозонди.

БМТнинг кумаги билан оролларни бирлаштириш борасида эришилган кели- шувдан 12 кун ўтиб ўтказил- ган сайловларда амалдаги президент Ладфокс Клеридис ўз мағлубиятини тан олди. 1974 йил Кипрнинг шимолига Туркия қўшинлари кирганидан сўнг, у грек ва турк қисмларига бўлинган эди. Ҳозирда мамлакатнинг бу қисмида 40 мингдан ошқроқ турк аскарлари турибди. 26 феврал кунни эса Кипрда БМТ бош қоти- би Кофи Аннан келади ва грек ҳамда турк кипрларига аж- ралган мамлакатни бирлаштириш борасидаги концепция бўйича улар билан маслаҳатлашувлар ўтказяди.

ҲАЗО СЕКТОРИДАГИ ПОРТЛАШЛАР

Ўтган шанба кунни «ХАМАС» ташкилоти томонидан Ҳазо секторининг шимолий қисмида Исроилнинг «Merkava» русумли танки портлатиб қоборилган ва унинг бортидаги 4 ҳарбий хизматчи ҳалок бўлган эди.

Ушбу ҳаракатга жавобан кечи Исроил танклари вертолётлар кўмаги остида Ҳазо шахрга бос- тириб кирдилар ва «ХАМАС» фа- олларидан саналган Аҳмад Ган- дурнинг уйини эжсон қилдилар. Айнан, Гандурнинг шанба кунги портлашда қўли борлиги гумон қилинаётган эди.

Аммо, яқиндан кунни ал-Зайтун туманидаги автомобилнинг портлаши боис, «ХАМАС»нинг 5 нафар аъзоси ҳам ҳаётдан кўз юмган. Ташкилот раҳбарлари ушбу портлашда Исроил махсус хизматини айбламоқдалар. Уларнинг фикрларича, ав- томобилга узок масофадан бошқарилувчи учувчи аппарат ёрдамида портловчи модда ўрнатилган.

ЭРОН «АЛ-ҚОИДА»ГА БОШПАНА БЎЛМАЙДИ

Эрон ҳукуматининг маълум қилишича, «Ал-Қоида» ташкилотига алоқадорликда гумон этилиб 500 нафар- дан ортиқроқ киши ҳибсга олинган ва депортация қилинган.

Ташқи ишлар вазири Камол Харрозийнинг айтишича, Усама бин Лоденнинг ўгли Саад мамла- катда яшириниб юрган бўлса, бу борада керакли чора-тадбирлар қўрилади. «У ҳақдаги тахминлар янги эмас. Агарда у Эронда юрган бўлса, унинг ҳибсга олиниши шуб- হাসиз». Бўлиб ўтган матбуот анжуманида Эрон ташқи ишлар вазири Американинг Эрон «Ал-Қоида» аъзоларининг мамла- катдан паноҳ топишларига қаршилик кўрсатмаяпти, дея ян- гираган айбловларига жавобан, «Эрон ҳеч қачон «Ал-Қоида» учун бошпана бўлмайди», дея гапирди.

«ИНТЕРНЕТ» тар

